

GLASOVA Panorama

KRANJ, 8. DECEMBRA 1962

STEVILKA 48

Zakon na starata leta

Zakonca se nista videla 61 let

Zakoneca se nista videla prej zaposlila v rudniku, po 61 let — Vrnitev pogrešanega zneje pa je bila gospodinja pri nekem rudarju, s katerim moža.

Leta 1901 je rudar Sven Kampe iz Hedemora na Svedskem dejal svoji ženi Amanda, da gre samo za trenutek z doma po plačo. Žena ga je čakala z dvema majhnima fantoma, toda Sven se ni več vrnil. Vsa povpraševanja po njem so ostala brezuspešna. Prišli so težki dnevi za družino. Žena Amanda se je naj-

prej zaposlila v rudniku, po 61 let — Vrnitev pogrešanega zneje pa je bila gospodinja pri nekem rudarju, s katerim moža.

Na njen 85. rojstni dan pa se je nenadoma pojavil njen mož Sven, 61 let se je pod drugim imenom klatil po Norveškem. Zakonca sta se pobotala in sklenila, da bosta na starost živela skupaj.

Prava zima s snegom, ki je letos prišla zelo zgodaj, je napravila ugodne pogoje za »beli šport«. Ker velja smučanje za najlepši in najdražji zimski šport, ga gojimo različno. Smučanje še vedno ni postalo množično, čeprav je iz leta v leto v Kranjski gori več smučarjev na belih pobočjih.

V Brnu so poleg razstavljača zgradili tudi modern hotel »Internacional«, kjer se naselijo v času vsakoletnega sejma obiskovaveci z vsega sveta. Letos je na brnskem velesejmu sodelovalo 51 držav.

Fantazija je sopotnik izumiteljev. Tehnika in fantazija se ne izključujejo. Do tega prepričanja pride človek, če si ogleda razstavišče v Brnu. Reportažo o češkem industrijskem mestu berite na tretji strani.

Jesenški hokejisti so v letošnji zimi napravili na ledeni ploskvi že marsikateri podvig. Turneja po Českoslovaški in Avstriji je fantom pripomogla, da so se vigrali. Glavno orožje jesenškega hokeja je še vedno hitrost, požrtvovalnost in smisel za skupno igro. Ljudje, ki so videli nekaj letošnjih iger na Jesenicah so brez skrbi, saj Jesenčani nimajo resnega tekmece na državnem prvenstvu v hokeju, ki se bo začelo v drugi polovici decembra.

Obisk predsednika Tita v SZ SPREJEM V MOSKVI

Svetovni tisk in večje radijske postaje z velikim zanimanjem spremljajo obisk predsednika Tita v Sovjetski zvezi

Izvlečki iz poročil velikih radijskih postaj na svetu povedo, da povsod z velikim zanimanjem zasledujejo obisk predsednika Tita v Sovjetski zvezi. Prinašamo nekaj najpomembnejših poročil tujih radijskih postaj o obisku predsednika Tita.

je Hruščev potrdil, da se od-dejal, da je predsednik Tito nosi med dvema državama na oddihu v Sovjetski zvezi, razvijajo v skladu z medse-vendar bodo našli priložnost bojnim razumevanjem in so tudi za izmenjavo menjen.«

vedno boljši.«

Radio Deutschland

Radio Washington funk

»Premier Hruščev je prisrčno objel predsednika Tita, ko je posebni vlak pripeljal na moskovsko železniško postajo. V govoru je Hruščev

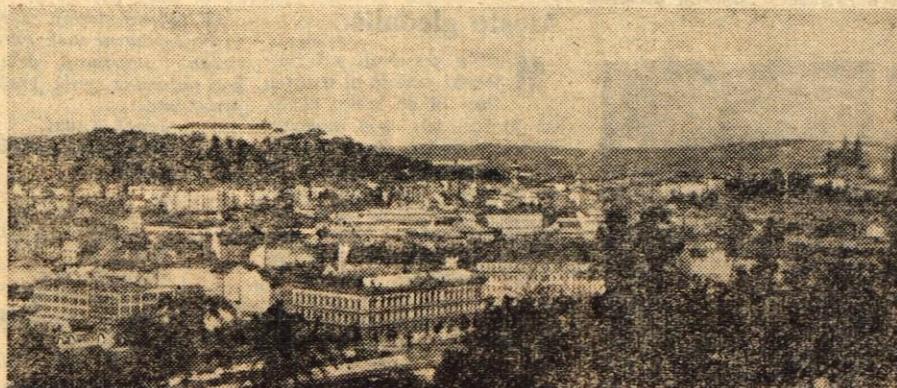
popotovanje predsednika Tita v Sovjetsko zvezo označeno kot oddih vendar menijo, da bosta državnika imela obširne politične razgovore.«

Radio Kairo

»Marsal Tito je prišel v Moskvo na obisk po šestletnem presledku. Temu obisku pripisujejo politični opazovalci posebno na zahodu veliki pomen.«

Radio London

»Obisk predsednika Tita v Sovjetski zvezi je pomemben kot javno izražanje razpoloženja in kot težnje za praktičnim sporazumom.«

Modri vlak se je ustavil na moskovski železniški postaji

Odhod predsednika Tita na oddih v Sovjetsko zvezo je rezultat zboljšanja jugoslovanske-sovjetskih odnosov. Sredi ruske zime je Moskva sprejela našega predsednika toplo in prisrno. Ker bo predsednik Tito prebil nekaj dni v sovjetski prestolnici, je to mesto v središču pozornosti ne samo tiska, ampak javnosti sploh.

Svetovno velemesto

Moskva spada po velikosti, po pomembnosti političnih sklepov in po prostorju med prva mesta na svetu. Iz različnih priročnikov zvemo, da ima skoraj šest milijonov prebivancev, najlepšo podzemsko železnico na svetu, mavzolej, okoli dvesto visokih šol in tehničnih zavodov, 200 muzejev, tri kate-

dralne in tri operne hiše. Moskva ima tudi redke značilnosti, ki jih v drugih velemestih skoraj ni.

Na križišču – sredi zarisanega prehoda za pešce vas lahko zaustavi sopotnik v običajni delovni obleki in svečuje.

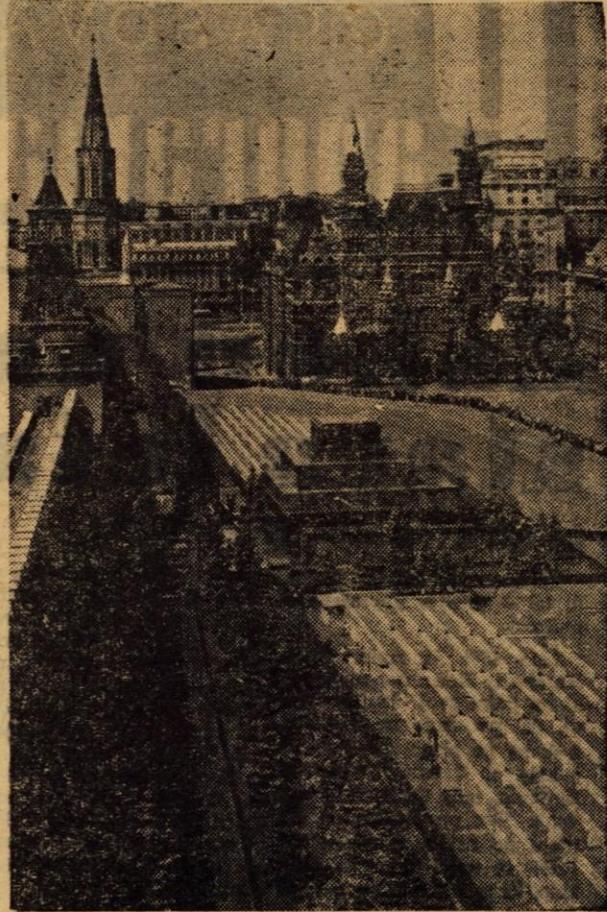
– Državljan, ne hodite pri rdeči luči čez ulico. Ugonobili boste sebe in otroke.

Moskva ima razen poklicnih policajev, ki skrbijo za red, tudi civilno policijo v običajnih oblekah. Ta skrb, da ljudi prepričuje in jih navaja na red. Njihova poglavina naloga je, da s prepričevanjem in razlagom prekrškov razbremeni policijo, hkrati pa tudi vzgaja prebivavce. Ta širokopotezen načrt je na XXI. kongresu KP Sovjetske zveze obrazložil vodilni partijski ideolog Suslov: »Želimo v prihodnje ljudi bolj prepričevati. Sredstva nasilja bomo opuščali in jih nadomestili s prevzgojo.«

So pa še tudi različna družga področja, kjer kolektivna samovzgoja prihaja v sovjetskim glavnem mestu do izraza.

Gradijo kot čebele

V sakemu Rusu je prišla že globoko v zavest obljuba Hruščeva, da bodo vsakemu državljanu čez nekaj let dali stanovanje. Moskva se ne spreminja samo v starem delu, temveč gradijo cele nove četrti. Mesto, ki je leta 1914 zavzemalo površino 18.000 ha se je razširilo že na 36.000 ha in ga bodo v bližnji prihodnosti razširili celo na 65.000 ha. V Moskvi gradijo hitro. Tudi v najhujši zimi ne počivajo. Leta 1914 je bilo v Moskvi 72 odst. lesnih hiš, danes jih je samo še 32 odstotkov. Lesene hiše podirajo in računajo, da bo leta 1965 v Moskvi samo še 7 odstotkov lesnih hiš. Do leta 1965 bi morali odpraviti tudi stanovanjsko stisko. Na splošno pa so najemnine za stanovanja zelo nizke, ker so ostale na ravni iz leta 1926.

Rdeči trg v Moskvi z mavzolejem in kremljanskim obzidjem. Na sliki je vidna dolga kača ljudi, ki čakajo na obisk v mavzoleju

Sovjetske zveze, tako kot New York ne pokaže obiskovalcem prave Amerike. Zato je potrebno Sovjetsko zvezo prepotovati od vzhoda do zahoda, čeprav v Moskvo prihajajo z letali in vlaki vsak dan ljudje iz najbolj oddaljenih pokrajin: iz Sibiri, z Urala, z Volge, s Kavkaza, iz Taškenta, iz Alma Ale in Belarusije.

Moskva je po pravici zibelka ruskega gledališča. Kdor je iz šestega nadstropja Velikega gledališča, ki je ves v zlatu, gledal vsaj eno gledališčno predstavo, bo gotovo dejal, da imajo Rusi velika gledališča. V gledališčih srečujete Afričane, Korejce, Angleže, Indijce in Kitajce. In zdi se, da je Moskva mesto gledališč.

Rekli so ...

»Svet stoji na pragu pomembnih dogodkov, katerih posledice ni mogoče do podrobnosti predvideti.«

Dean Rusk, ameriški zunanjji minister

»Nikoli nisem mogla verjeti, da je toliko moških na svetu.«

Jayne Mansfield, ameriška filmska igralka

»V sedanji stopnji razrednega boja pomeni vsak ukrep za zvišanje storilnosti dela več kot radikalna gesla proti imperializmu.«

Janoš Kadar, predsednik madžarske vlade

»S tem človekom ne bom več sedel skupaj za mizo!«

Wolfgang Stammberger, zahodnonemški minister pravosodja o Straussu

»Počutim se kakor človek, ki so ga iz sveta premestili v

samostan. Imam zelo dosti časa, da labko razmišljam in to tudi delam.«

Hans Kroll, nekdanji zahodnonemški veleposlanik v Moskvi, ki so ga premestili v bonnsko zunanje ministrstvo

»Ce se bojite osamljenosti, se nikar ne poročite. Moški in ženska se poročita, ker ne vsta, kaj bi s seboj.«

Anton Cehov, ruski pisatelj

»Vi Angleži se principalno bojite vsakega principa.«

Nikita Hruščev, sovjetski premier

»So vorli, ki se bolj zavžejo, če jih razvezujemo s silo.«

Jan Vlodek, poljski publicist

»Svet živi v sklenjeni psihostrahu: miška se boja mačke, mačka psa, pes moškega, moški žene in žena miške.«

Kurt Jürgens, nemški filmski igravec

GLOBUS

Črni senator

Prvič po petdesetih letih je dobil sedež v senatu ameriške zvezne države Georgije črnec Johnson. Njegov republikanski protikandidat je bil prav tako črne polti. Johnsonova izvolitev v senat pomeni v sedanjih okoliščinah veliko zmago.

General bo šel v pokoj

Nemški general Speidel je padel v nemilost, ker je krifiral francoškega predsednika de Gaula. Po poročilih iz Pariza je de Gaulle zahteval odpoklic zahodnonemškega generala, ki ima v Atlantski zvezi položaj poveljnika suhozemskih čet v Srednjji Evropi. Iz Bonna so generalu de Gaullu odgovorili, da bo Speidel postal na položaju do upokojitve.

Ni prostora za vse

V palaci Združenih narodov v New Yorku je začelo primanjkovati prostorov, ko se je število članov svetovne organizacije v zadnjih letih naglo povečalo. Tajništvo je sporočilo, da je skorajda nemogoče priskrbiti stalnim predstavnikom v OZN stanovanja.

Vzhodnjaške navade

Znana in slavna igralka japonskega filma Joko Tani je dopotovala v Rim, mesto, ki ga japonska igralka obožuje. V Rimu je igralka že večkrat snemala in se v njem počuti popolnoma domača. Igralka je pozabilna na orientalsko sramežljivost in rimske prijatelje zabava z različnimi dovtipi. Najraji pa z daljnogledom opazuje vrvež na rimskih prometnih ulicah.

Bratislava - Brno in Čehoslovaški

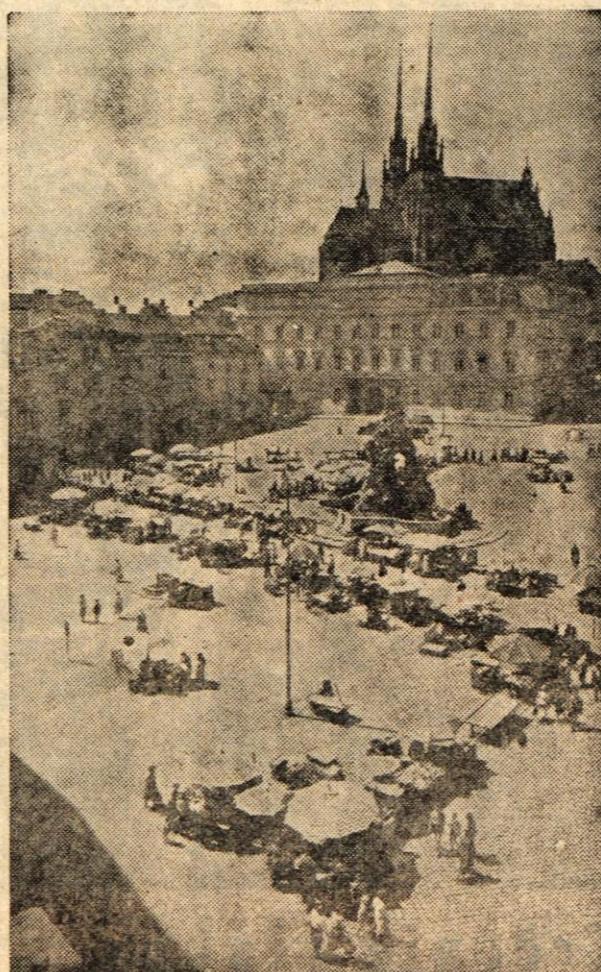
Mesta Bratislave nismo bi pokazali, kako nemogoči, niti videli, kajti po ogledu muzeja smo si v spremstvu prijaznih kolegov in kolegov ogledali še izkopavanje velike gomile pri kraju Nova Košarika. Do Novih Košarik smo se vozili mimo ogromnih polj, zasajenih z eno samo kulturo. To so zemljiski kompleksi: njive kolhov, vse obdelane z raznimi stroji in traktorji. Le tu in tam smo še lahko opazili konjsko vprego, s katero so odvajali ostanke s teh ogromnih polj. Tudi kasneje smo se vozili mimo kolhovnih obdelovalnih površin (saj temu ni mogoče več reči njiva) in čisto na kratko bi to lahko opisal samo takole: približno četrt ure vožnje z avtobusom mimo njive-koruze, nato četrt ure mimo »njive« detelje, pol ure mimo žita in tako v nedogled. Povsod gradijo skoro po enem samem tipiziranem načrtu enodružinske hišice za člane kolhoza, ki jo-ti lahko tudi odkupijo za približno 40.000 do 50.000 kron (približno od 2,5 do 3 milijone dinarjev). Tudi televizijskih anten je veliko, tako na starih kmečkih hišah, kot tudi na novih. Mimo grede smo opazili tudi zarjavele zvočnike na drogovih - ostanke »razglasnih stanic«. Samo še to: čeprav so nove hiše tipizirane in skoraj vse enake, ne motijo okolja in niso dolgočasno enolične. Lahko bi rekli, da so po zunanjosti verna kopija starih kmečkih hiš in se tako stavlajo z okoljem. V Bratislavu smo se vrnili pred nočjo in večer zapravili z iskanjem prenočišča, ki ga niso uspeli dobiti še tako veliki napori kolegov iz muzeja. Končno smo poskusili srečo v campingu in tam izven mesta, kot sem že povedal, prespali prvo noč na Češkem. Zjutraj nam je ostala za ogled mesta komaj urica časa, ki ga je vsakdo izkoristil za hiter prelet po mestu. Splošna ugotovitev vseh je bila, da je mesto sicer lepo, mora raho zanemarjeno, da je mnogo lokalov dopoldan zaprtih, samopostrežne restavracije pa počne in da ni za naš žep elegantna kavarna. Tudi ljubljanski Mali galeriji podobna galerija je bila zaprta. Namesto razstav smo pregledovali gledališke in filmske plakate in priznati moram, da je bil to res svojevrsten estetski in umetniški užitek. Se danes mi je žal, da nisem nikjer mogel dobiti vsaj enega nepoškodovanega in ga vzeti s seboj. Predvsem bi jih porabili, da

Pot v Nitro

Pot v Nitro, našo drugo postajo na tej ekskurziji, je bila takoj na začetku zelo zapletena. Nekakor nismo mogli iz predmestja Bratislave, kjer pravkar dokončujejo vrsto štiri do šestnadstropnih blokov, ki jih je za celo predmestje. Pred komaj dograjenim razstaviščem v bližini blokov so plapale zastave; menda neko mednarodno športno srečanje. Mimo vsega tega nas je vodil obvoz, enkrat na levo, drugič na desno in nato okoli in okoli, nazadnje nismo vedeli več naprej. Iz zadrega nam je pomagal češki »letečnik« na rdeči Jawi in se daleč zunaj na pravi cesti prijazno poslovil.

Nitra je zgodovinsko tako pomembno mesto, da moram nekaj besed posvetiti tudi preteklosti mesta. Leži na južnih obronkih Tribeških hor (gora Zober - spomnite se na narodnega junaka Janoška) ob reki Nitri. Okolica je že od najstarejših časov naseljena in prve sledove so tu zapustili lovci na mamute pred 30.000 leti. Okoli 1.180 pred n. š. so prišla sem pastirska plemena iz Južne Ukrajine, iz Balkana pridrve okoli leta 600 pred n. š. bojevale skupine Trako-Rimerov, pa Skiti in tako naprej vse do četrtega stoletja naše ere, ko prihajajo sem najstarejše slovenske družine. Ze okoli leta 600 po našem štetju je Nitra center podonavskih Slovanov. Za nas pa je najpomembnejše 9. stoletje, ko je mesto sedež nam dobro znanih knezov Pribine in Svatopluka in sem sta prišla tudi Ciril in Metod z glagolico. V naslednjem stoletju smo prične navalom Madža-

rov, ki uničijo Velkomoravsko državo, ne pa tradicije in v 13. stoletju spada tudi nastanek gradu in zgornjim mesto, ki sta zaščitena. Na gradu je nastanjen arheološki institut Slovaške akademije znanosti (Archeologicki ustav SAV), v novem delu mesta je še Pedagoški institut in še nekateri drugi oddelki univerze. Poleg znanstvenega centra Slovaške danes, bo Nitra (okoli 40.000 prebivavcev) bodoči center kemijske industrije Slovaške. Arheološki institut smo obiskali po oddelkih in po dobod. Zato smo ustanovili posamezne skupine (neolitkarjev, halštaterjev, starih Slovanov, arheologi naj ohranijo mirno kri zaradi takega prostega imenovanja). Z Janezom sva ustanovila svojo skupino umetnostne zgodovine in sicer z zanimanjem preglevala tudi čudovito urejen sistem kartotek, čudovito urejene depoje, nato pa

Brno je mesto, ki je v svetu znano predvsem zaradi vsakoljetnih velesejmov. Na letosnjem velesejmu je razstavljalo 51 držav. Vendar je za popotnika zanimivejši stari del mesta

Češko pivo je zahrbtno

Naj bo dovolj o arheologiji. Spodobilo bi se se ustaviti na najdišču v Nitriškem Hradku, kjer so nam slovaški kolegi resnično ustregli: po celodnevnom ogledovanju so tu strokovni del zelo skrajšali in večno časa od poznega popoldneva do poznega večera posvetili pogostitvi. Ves dan nismo skoraj ničesar jedli, tu pa je bilo dovolj klobas, salafad in drugih dobrot, nekaj slabega vina in veliko piva. Pivo je bilo zahrbtno, pili smo ga kakor našega in tudi njegovo moč cenili tako. Bilo pa je boljše in seveda močnejše. In vzdusje je bilo nadvse prijateljsko in zdravice in pesmi. Cudovito smo se razumeli, mi smo kar naenkrat znali po njihovo in oni po naše. Ta večer je dobil kasneje oceno najlepšega živjetja vse poti. Vrnili smo se pozno počasi in prespali v nekakem turističnem pribežališču, v barakah. Sobe z večjimi posteljami imajo celo preproge, so čisto urejene, le straničje je eno samo v vsej baraki. Bilo je poceni (8 kron) in tako smo zadovoljni zapuščali drugo jutro mesto in njegove prijazne gostitelje. Toda ne vseh. V moskvici so nas spremiali do Brna, kamor smo prišli zvečer in dobili prenočišče v hotelu Slavija, kar nas je stalo nekaj kron več (15 kron). Zutraj nas je zbudil Šofer z neprijetno novico, da so ponoči vložili v avtobus. Pregledali smo vso prtljago, a ni ničesar manjkalo, celo fotoaparati so ostali nedotaknjeni. Izginile so samo zastavice. Po jutranjem razburjenju je vodstvo popustilo vajeti in mesto smo si ogledovali v manjših skupinah. Nikar se ne boje, čeprav sem obiskal muzej in galerijo o tem tokrat ne bom pisal. Sicer je bil ponedeljek in so vsi muzeji uradno zaprta (menda po vsem svetu na ta dan v tednu). Tako tudi na gradu nad mestom nisem videl znamenitih kazemat, kjer je nekdaj avstrijska policija zapirala italijanske karbonarje, o čemer priča zunaj več spominskih plošč in spomenik v parku. Tu je prestajal zaporno kazen tudi italijanski pisatelj Silvio Fellico. Z gradu je lep pogled na mesto, ki se ovija okoli grajskega hriba. Precej daleč je veliko razstavišče, kjer so pravkar zaprli mednarodni sejem, na katerega nas je opozarjal že plakat na meji.

Zvečer so nekateri šli pogledat novi, moderni hotel Internacionál (predrago), sam pa sem se pridružil drugi skupini. Se zvečer smo iskali muzejske redkosti in tudi našli čudovito staro pivnico, kjer smo ob odličnem pivu počivali.

ANDREJ PAVLOVEC

Nadomestni deli za človeka

Znanost in tehnika se vedno bolj smelo spuščata v vse kotičke človeškega življenja in ga poizkušata napraviti čim bolj udobnega in prijetnega. Obdajajo ga stroji, ki nadomeščajo obilo fizičnega in umskega dela, a človek postane vseeno nebogjen, če ga nenadoma pusti na cedilu narava ali pa mu odpove pokorščino telo. Stroj, ki mu je še pred kratkim nudil toliko ugodnosti, ga lahko naenkrat onesposobi. Takrat obstaja v večini primerov edina rešitev: nadomestiti je treba oboleni ali poškodoani del. Eno je živa narava, ki se sproti obnavlja, drugo pa je organ, ki je nastal v tehničnih delavnicah. Kljub tej razlike so se znanstveniki v marsičem že povsem približali davnim sanjam – ustvariti rezervne organe za človeško telo.

Francoski znanstveni časopis »Znanost in življenje« je objavil kar cel seznam takih nadomestnih delov. Večina izmed teh je že dalj časa v uporabi, drugi pa so šele na začetku svoji poti ali pa jih šele preizkušajo.

kovin, smol ali plastičnih snovi.

Udi

Ze dalj časa poznani najrazličnejše proteze, ki pa

imajo nenaravni videz in žujejo plastičnih mas, ki funkcionalno pomanjkljivo ustvarjajo bolj resničen vi-konstrukcijo. V novejšem ča-

su se vse bolj pogosto poslu-

roko, ki dela na podlagi im-pulzov, ki jih dobiva iz živo-nih centrov. Med najbolj uspele nadomestitve pa lahko štejemo različne dele kosti: iz akrilike smole izdelana glava stegnjenice ali sklepki v ramenu, kolenu ali laktu. Ta-ke kosti so trše in manj lom-ljive od naravnih in tkivo jih odično prenaša.

Kruh iz plevela

Pri iskanju novih oblik tudi pri pregledu trupel, ki človeški razvoj. Lotil se je raziskav, pri katerih želi predvsem spoznati odnose med žitaricami in plevolom; hkrati pa spoznati hranično vrednost semen divjih bilk. Trdi namreč, da se z vsestransko odstranitvijo plevela s polj odstranijo tudi tisti činitelji, ki ugodno vplivajo na človeško telo. Na ta način se kakovost poljskega plodu zmanjša na račun večjega pridelka, ki pa je bio loško veliko siromašnejši.

Prvi poizkus, pri katerih so rž sejali skupaj z divjimi poljskimi rastlinami, so bili zelo uspešni. Iz zmlete mešanice semen je bil že pečen kruh, ki ima menda odličen okus in je bolj nasiten kar normalni. Zanj se zanimata tudi podjetje, ki je poznano kot proizvajalec zdravega kruha. Novo pridobljeni kruh vsebuje do 10 odstotkov snovi, pridobljene iz semen divjih bilk.

Zanimivosti

Pračlovek — rudar

Bilu beloruskega mesta Vokoviska so leningradske arheologi odkrili rudnike, za katere menijo, da izvirajo še iz kamene dobe. Podobne rudnike so odkrili samo še v Belgiji, Veliki Britaniji in Poljski.

Starost teh rudnikov kremina cenijo na 4–5 tisoč let. Globoki so do 10 metrov in imajo rove različno nagnjene glede na zemeljske plasti. V rovih so našli tudi rudarsko orodje, od katerega je najbolj zanimiva lopatka, ki je narejena iz roga neke vrste jele, z močno ostro konico.

• STRAH IMA VELIKE OCI

Znani ameriški znanstvenik je izjavil, da je sedaj jasno, da so ZDA tako odprte za napad, kot je bila Poljska 1939. leta, če ne še bolj. Znanstvenik je pristavljal, da so ZDA blazno zaostale za Sovjetsko zvezo v razvoju nuklearjevali tak, kot smo delovali v zadnjih 17 letih.«

Trčenje vlakov

Da bi iz vlaka nastal kup starega železa je potrebna nesreča. Kupček železnih črepinj je klearnih orožij. »Ne smemo nastal, ko se je v Ramsenu v Švici zaletel tovorni vlak v štiri cisterne, napolnjene z benzinom. Pri trčenju se je bencin vnel. S pritegnitvijo gasilcev pa so uspeli požar omejiti, lali v zadnjih 17 letih.«

Od srebrnih cevk do sodobne transfuzije

Ovce med prvimi krvodajavci

Krvodajavstvo pri nas pred zadnjo vojno Ameriška poslovna žilica tudi pri krvni odpovedala Nekateri ljudje radi odstopilo del svoje krvi

»Zdravnik uporabljal za izvedbo transfuzije dve prilegajoči se srebrni cevki. Krvodajavec odpre žilo in vstavlja eno cevko, drugo pa prihrdi v žilo bolnika. Obe cevki spoji in tako teče topla, zdrava kri v bolnika, ki mu vrne moč življenja in prežene omotičnost...« — Takšen je bil prvi opis transfuzije, ki ga je mogoče najti v Libaviusovih pismih iz leta 1615, prve sledove o transfuziji kri pa vsebujejo že nekateri antični zapisi iz 15. stoletja.

Zasluge za silen razmah transfuzijske službe in zares široko uporabo kri pri zdravljenju si lasti šele naše stoletje, pravzaprav nekaj zadnjih desetletij.

V letoskih obračunih sedmih slovenskih transfuzijskih postaj bomo našli že okoli 70 tisoč odvzemov kri prostovoljnem krvodajavecem, poraba kri v bolnicah se napribližuje enemu litru na eno bolniško posteljo, kar je sicer še pod povprečjem uporabe tega najdragocenjega naravnega zdravila v najprednejših državah, vendar pa po dosedanjem hitrem napredku sodeč ne bomo več dolgo veliko zaostajali.

Od preprostih srebrnih cevčic iz srede našega tisočletja do današnjih naprav, ki omogočajo enostavno edvzemanje kri, shranjevanje in uporabo pri najrazličnejših boleznih in poškodbah, aplikacije so bile pogoste, nešo dolga stoletja poskusov, redko so se zaključile s neuspehom, uspehom, odkritijem, smrto. Vzrok za to niso doganjani. Vsega, kar je bilo poznalo, odkril jih je šele

odločilnega pomena za to, da kri danes lahko uspešno rešuje na tisoče življenj, ni mogoče niti našteti.

Ovčja kri za petnajstletnega dečka

Leta 1666 je angleški zdravnik Richard Lower dokazal, da je kri živali mogoče nadomestiti s krvjo druge. Pred številnimi slovečimi zdravniki je psu prerazil vratno veno in mu izpustil toliko kri, da se je pes začel boriti s smrtno. Nato mu je odvzeto kri nadomestil s krvjo drugega psa, ki jo je dajal direkino iz vratne arterije drugega psa. Po transfuziji je pes živahnko skočil z operacijske mize in tako potrdil zdravnikove trditve, da je izkravljeno žival s krvjo mogoče rešiti.

Francoski zdravnik Denys je šel še naprej in uspel brez očitnih škodljivih posledic psu transfundirati kri goveda. Posrečila se mu je celo transfuzija ovčje kri petnajstletnemu dečku. Ta je sicer občutil nekatere znake neskladnosti kri, vendar je transfuzijo preživel. Denys je tako transfuzijo potem še večkrat ponovil. Ko je nekemu bolniku že tretjič transfundiral ovčjo kri, je bojni umrl. Zgodnjeno obdobje transfuzij se je zaradi tega in drugih neuspehov pri dovajjanju živalske kri človeku in nasprotovanja mnogih univerz zaključilo.

Časopisi poročajo o rešeni porodnici

Zaradi pogostih ponosenjnih transfuzij živalske kri je nemški zdravnik Mercklin že leta 1672 ugotovil, da je za človeka mogoče uspešno uporabiti le človeško kri. Kljub temu je transfuzija ponovno začela dobivati številnejše pristaže šele leta 1800. Angleški zdravnik James Blundell je 1824 s transfuzijo rešil izkravljeno porodnico, o čemer je obširno poročalo dnevno časopisje. Uspeh je povzročil, da so v večini evropskih dežel pričeli s transfuzijami.

Toda tudi človeška kri ni bila jamstvo za uspeh. Komših boleznih in poškodbah, aplikacije so bile pogoste, nešo dolga stoletja poskusov, redko so se zaključile s uspehom, uspehom, odkritijem, smrto. Vzrok za to niso doganjani. Vsega, kar je bilo poznalo, odkril jih je šele

Karel Landsteiner leta 1901, ko je odkril krvne skupine in jih imenoval A, B in O. Pozneje je bila odkrita še skupina AB.

Delitev na krvne skupine s tem ni bila zaključena. Na osnovi prisotnosti ali odsotnosti posebne snovi — aglutinogena — v kri je vsaka skupina razdeljena še na 2 podskupine: s pozitivnim faktorjem RH ali z negativnim faktorjem RH. Posebne značilnosti navedene skupine delijo še na manjše.

Domači vratar rekorder

Največ ljudi ima krvno skupino A ali O. Najmanj je ljudi s krvno skupino AB, le okoli 3 odstotke. Pozitivni RH faktor ima povprečno 85 odstotkov ljudi, preostalih 15 odstotkov pa ima negativni RH. Tako si lahko zamislimo, kako težko je zbrati dovolj kri na primer za bolnika, ki ima krvno skupino AB, pa še negativni RH faktor.

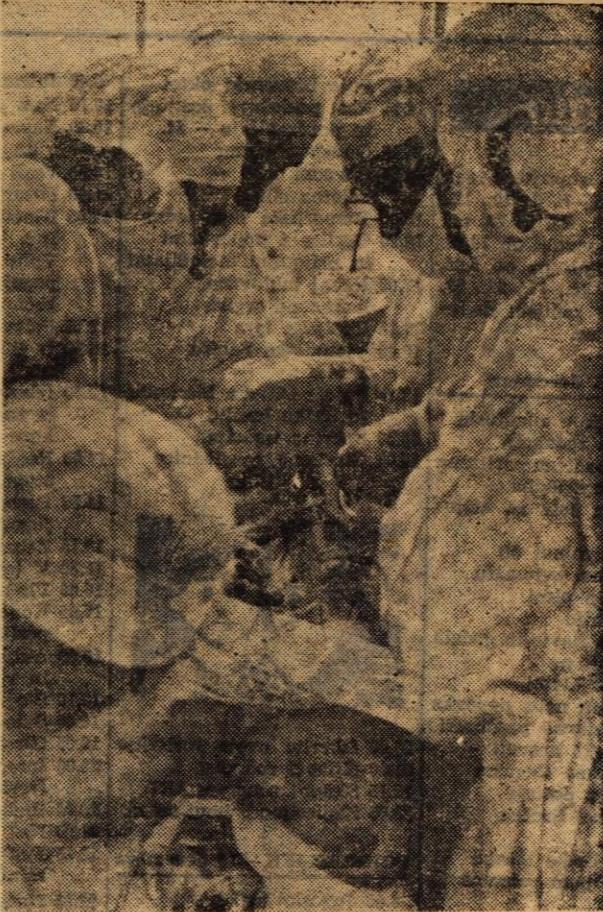
Zato ni čudno, da je bil vratar inštituta na Golniku, Franjo Vevar že tolkokrat na vrsti za oddajo kri. Ima namreč negativni RH faktor in so ga do sedaj potrebovali že kar štirinajstkrat. »No, pa vzemite, če spet potrebujete,« ima navado reči, ko ga pridejo vprašati, če bi bil pripravljen odstopiti nekoliko kri potrebnemu boniku. Le enkrat manj je oddala kri uslužbenka inštituta Silvana Colarič, Radovan Mirič (tudi Golničan) pa jo je odadal enajstkrat.

Absolutni rekord v golniški transfuzijski postaji je imel pokojni Tržičan Janez Grosmajer, ki ga je mučil visok krvni pritisk in je zato kar sam prihajal na oddajo kri. Oddal jo je več kot dvajsetkrat.

Smrt je bila hitrejša

Vse do leta 1914, ko so odkrili sredstvo za konzerviranje kri, so lahko opravljali le neposredno transfuzijo iz krvodajavca v bolnika. Konserviranje se je posebno uveljavilo v tretjem desetletju dvajsetega stoletja, ko so začeli uporabljati tudi plazmo. V drugi svetovni vojni je transfuzija končno dosegla svoj pravi namen in najširšo uporabo.

V Sloveniji pred vojno nismo imeli transfuzijske usta-

Kirurgi pri težki operaciji srca. Med tako operacijo in po njej je treba bolniku dovesti tudi do deset litrov kri in ga tako najprej oddaljiti od smrtnne nevarnosti, pozneje pa mu pomagati, da si hitreje opomore

nove. Transfuzije so bile zelo redke. Največkrat so bolnikom dajali kri ožji sorodniki. Bolnišnica v Ljubljani je imela tudi po nekaj stotinah krvodajcev.

Kri so prenašali le neposredno. Na posteljo je legel bolnik, na sosednjo pa krvodajec. Pri tem je nastala vrla vrla težav. Kri se je strjevala in oprijemala notranjih sten cevčic, nemogoče je bilo točno ugotoviti, koliko kri je bolnik prejel. Pri tem je bila velika tudi možnost okužbe zdrave kri.

V bolnici na Golniku so pred vojno le nekajkrat poskusili s transfuzijo. Po priporočovanju sedaj že pokojnega primarija dr. Furlana so se za transfuzijo odločili le v najhujših primerih, vendar je navadno bolnik prej umrl, preden jim je uspelo dobiti krvodajacev in organizirati pomoč.

Zadnjih deset let opravijo na Golniku okoli 1000 operacij letno, povprečno za vsako uporabijo liter in pol kri.

Seveda je poleg liter le povprečje, neredke so operacije, za katere potrebujejo velike količine kri. Letos so na primer operirali dvajsetletnega študenta, ki se je že štiri leta brezuspešno zdravil proti tuberkulozi. Jeseni so ga dvakrat operirali, dobro se počuti in bo kmalu lahko nadaljeval študij. Skupno so zanj porabili 5 litrov kri, vsem krvodajavcem se je pisemo zahvalil.

Z dvema zahtevnima operacijama so rešili tudi starejšega Novomeščana, ki je zbolel

za TBC že leta 1954 in mu osementno zdravljenje ni moglo povrniti zdravja. Zanj so skupno porabili 7 litrov kri. Kmalu bo lahko zdrav zapustil Golnik.

Ameriška krvna banka

Prihodnje leto bomo praznovali 10. obletnico prostovoljnega krvodajavstva. Zanimivo je, da v Sovjetski zvezni, kjer so za transfuzijsko službo že ogromno naredili, kri še vedno plačujejo. Od zahodnih držav kri plačujejo v Zahodni Nemčiji. Zanimiv je način zbiranja kri v Ameriki. Organizacija RK in druge sorodne organizacije zbirajo prostovoljne krvodajcev, ki oddajo kri na transfuzijski postaji in dobitjo zato posebno potrdilo. Kadarkje kri potreblja za njihovo zdravljenje, jo dobijo brezplačno. Ljudje, ki se niso ustavili med krvodajavce, pa jo morajo plačati. V ta namen so uredili prave krvne banke.

Razen tega krvodajacev s kri posebnih lastnosti tudi plačujejo.

Pri nas do sedaj nismo delali razlike med krvodajavci in nekrvodajavci. Vendramo pa bi bilo samo po sebi razumljivo, da bi imel v primeru, če bi imeli v določenem času kri le za enega bolnika, potrebovala pa bi jo dva, prednost krvodajavec. Vendramo pa upajmo, da bo za krvodajstvo vedno dovolj zanimanja in bo kri za vse potrebe dovolj.

METKA SOSIC

Radio

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.05., 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. uri. Ob nedeljah pa ob 6.05., 7., 8., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. uri.

SOBOTA - 8. decembra

8.05 Poštarček v mladinski glasbeni redakciji
8.35 Materi padlge partizana in druge skladbe

8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo
0.26 Dvajset minut ob glasbenem avtomatu

8.45 Pesni in plesi iz Letonije
10.15 Suite za flauto in godala

10.40 Seznanite se s Parkerjevimi
10.55 Vsak dan nova popevka

11.00 Pozor, nimaš prednosti
12.05 Kmetijski nasveti - Ing. Franc Cegnar:

Parkirna postaja
12.15 Ansambel Srečka Dražila

12.30 Kitica češke glasbe
2.30 V paviljonu zabavne glasbe

14.05 Zbori iz Verdijevih oper

14.35 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo

15.15 Želimo vas zabavati
15.40 Renesančne zborovske skladbe

16.00 Vsak dan za vas
17.05 Gremo v kino

17.50 Hammond orgle v ritmu

18.00 Aktualnosti doma in v svetu

18.10 Zabavni orkester RTV Ljubljana

18.25 Domaci napeli izpod zelenega Pohorja

18.45 Naši potopniki na tujem

19.05 Glasbene razglednice

20.00 Jazz aux Champs Elysees

22.15 Oddaja za naše izseljenje

23.05 Za ples in razvedrilo

NEDELJA - 9. decembra

6.00 Z vedro glasbo vam želimo prijetno nedeljo

8.00 Mladinska radijska igra

8.40 Iz glasbenega albuma za zabavno glasbo

9.05 Dopoldanski sestanki z zabavno glasbo

10.00 Se pomnite, tovariši...

10.30 Operna matinija

11.50 Instrumentalni intermezzo

12.05 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo - I.

13.30 Za našo vas

14.00 Poje Slovenski oktet

14.15 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo - II.

15.15 Godala v ritmu

15.39 Povodni mož - baletna slika

16.00 Humoreska tega tedna

16.20 Ogrlica s popevkami in prijetnimi melodijami

17.05 Nekaj takтов na hammond orglah

17.15 Radijska igra

18.05 Violinistka Sabina Skalar

18.13 Pojeta Olivera Markovič in Rafač Igrič

18.30 Sportna nedelja

19.05 Glasbene razglednice

9.45 Jutranja zarja

10.15 Naši stari mojstri

10.40 Napreduje

v angleščini

10.55 Vsak dan nova popevka

11.00 Pozor, nimaš prednosti

12.05 Kmetijski nasveti - Ing. Viktor Repanšek - Vpliv skladščin pogojev na kakovost krompirja

12.15 Polke in valčki

12.30 Iz filma in glasbenih revij

13.30 Izbrani fragmenti iz znanih klavirskih koncertov

14.05 Radijska šola za višjo stopnjo

14.35 Pesmi in plesi jugoslovenskih narodov

15.15 Zabavni intermezzo

15.30 V torek na svidjenje

16.00 Vsak dan za vas

17.05 Koncert po željah poslušavcev

18.00 Aktualnosti doma in v svetu

18.10 Stoglavci virtuozi

18.45 S knjižnega trga

19.05 Glasbene razglednice

20.00 Intermezzo z vašimi ljubljenci

20.15 Radijska igra

21.25 Naš nočni kaleidoskop

22.15 Petinštirideset plesnih minut

22.30 Literarni nočturno

23.05 Zapoznelim poslušavcem

CETRTEK - 13. decembra

8.05 Novi posnetki KZRTVL

8.20 Pet pevcev - pet popevk

10.45 Napotki za turiste

15.20 Zabavni intermezzo

15.30 Drobiti spevi iz znamenitih oper

15.45 Jezikovni pogovori

16.00 Vsak dan za vas

17.05 Od Bacha do Bartoka

18.00 Aktualnosti doma in v svetu

18.10 Z lokom po strnah

18.25 Rezija - neodkrit zaklad

18.45 Iz naših kolektivov

19.05 Glasbene razglednice

20.00 Popevke ulice

20.15 Tedenski zunanje politični pregled

20.30 Stiristo let klavirske glasbe

21.00 Harfa in orglice

21.15 Oddaja o morju in pomorskih pesmico

21.25 Skupni program JRT

23.05 Vsem vam, ki nas še poslušate

14.05 Iz slovenskih logov in gajev

15.15 Seznanite se s Parkerjevimi

15.30 Butalski grb - otroška igra

15.45 Triglav pozimi - dokumentarni film

16.00 Za ples igrata dva orkestra

17.05 Za vas in vašo družino

18.00 TV obzornik

18.10 Melodije po pošti

18.25 Zaključni akordi

PONEDELJEK - 10. decembra

19.05 Zapišite narek

19.20 Od tria do velikega zabavnega orkestra

19.30 Gotitlob Frick v Wagnerjevih operah

20.00 Češka orkestra igrata

20.15 Dva zborova

20.30 Nenavadne zgodbe iz znanosti in domišljije

21.45 Jazz ob 22.00

PONEDELJEK - 10. decembra

16.25 Podelitev Nobelovih nagrad

17.00 RTV Ljubljana

17.30 Storžič - nemški barv. film

18.00 Storžič - nemški barv. film

18.10 Storžič - nemški barv. film

18.20 Storžič - nemški barv. film

18.30 Storžič - nemški barv. film

18.45 Storžič - nemški barv. film

19.00 Storžič - nemški barv. film

19.15 Storžič - nemški barv. film

19.30 Storžič - nemški barv. film

19.45 Storžič - nemški barv. film

20.00 Storžič - nemški barv. film

20.15 Storžič - nemški barv. film

20.30 Storžič - nemški barv. film

21.00 Storžič - nemški barv. film

21.15 Storžič - nemški barv. film

21.30 Storžič - nemški barv. film

21.45 Storžič - nemški barv. film

22.00 Storžič - nemški barv. film

22.15 Storžič - nemški barv. film

22.30 Storžič - nemški barv. film

22.45 Storžič - nemški barv. film

KINO

Verjetno vas v tej obliki ne bo bilo. Je pletena in velik šal ji je v okras

Mali nasveti

• Novih preprog vsaj četrt leta ne čistimo s sesavecem za prah, pač pa jih čistimo vsak dan z metlico. Pozimi preproge lahko iztepamo na snegu, pri tem naj bo vrhnja stran na snegu. Barve se bodo zelo osvežile.

• Termovke hranimo odprte. Ce bi bile zaprite, bi postale zaohle. Zato hel duh odpravimo tako, da jih izplaknemo z raztopino boraksa ali sode.

• Vanilijeve palčke hranimo v tesno zaprti stekleni posodi skupaj s sladkorjem. Sladkor bo dobil zelo prijeten vanilijin okus.

Almira Radovljica je izdelala ta prikupni pulover v karo vzorcu, ki je prav toplo dopolnilo k enobarvnim črnim blačam, prav tako izdelanih iz čiste volne

Velik pomen čistoče

Cistoča je precejšnjega pomena tudi pri negovanju kože. Pri tem, kako jo bomo negovale, bomo najprej pomislile, kakšna je naša koža — mastna, suha, normalna ali mešana.

Negovanje kože zjutraj:

a) NORMALNA KOŽA: Če je vaša koža normalna, ste še tem prav gotovo lahko zadovoljne. Ni premastna, da bi se vam neprijetno svetila, niti ni presuhna, da bi rada razpokala. Ko vstanete, si z mlačno vodo umijte obraz in vrat ter si kožo očistite s čistilnim mlekom. Z mehko brisačo si nato osušite kožo.

b) SUHA KOŽA: Najprej kožo namažite s čistilno pol-mastno krema in jo pustite nekaj minut na koži, nato si izplaknite obraz s hladno vodo — ne z vročo, ker ta preveč izsuši kožo.

c) MASTNA KOŽA: Ta se sveti in ima pogosto črne pikice — zajedavce. Umihte se z milom. Obraz si lahko štirikrat tedensko z mehko kr-

tačko masirate. Obraz si izplaknite s toplo in mrzlo vodo in si ga nato dobro obrišite. Uporabljajte tudi čistilne obrazne vode.

Negovanje kože zvečer:

NORMALNA KOŽA — Vse ostanke make-upa boste odstranile s krema, ki jo boste pustile na obrazu 2–3 minute in si jo nato z vato odstranite. Obraz si boste umile z nežnim milom ali obrazno vodo. Končno si boste še utrle v kožo nočno krema.

SUHA KOŽA — Make-up si boste takoj s pomočjo kreme odstranile in nato še kožo očistite s čistilnim mlekom. Večkrat tedensko si uro pred spanjem natrite kožo z mastno krema, preden greste v postelji si krema odstranite, da ne boste zamazale blazin.

MASTNA KOŽA — Obraz si umijte z milom in izplaknite s hladno vodo. S kosmetičem vate si vtrite v kožo čistilno vodo. Uporabljajte le kreme, ki so za mastno kožo. Zajedavec boste odstranili vsaj

začasno tako, da boste obraz nagnile nad kamilčno soparo in nato si boste iztišile pikice. Pri tem opravilu pa boste zelo previdne. Prsti morajo biti oviti z vato. Nato izplaknite obraz s hladno vodo.

Če imate pa mešano kožo, posebno deklice v puberteti bodo to ugotovile, boste negovale tiste dele kože, ki so mastni (navadno nos in brada), kot mastno kožo in natako kožo kot suho ali normalno.

PEGE:

Pravzaprav je brezpomembno, da pišemo o pegah in receptih, kako bi jih odstranili, ker mnogim so le-te prav všeč. Kljub temu nasvet, kako jih ublažiti.

Nanесите si debelo plast milnice na obraz. Nato zmesite s peno 2 žlički citroninega soka. Vtrite v kožo in pustite, da se osuši. Potem si izplakujte obraz, da izperete vso milnico in namažite kožo s polnomastno krema.

Dajmo svoj glas volni

Dobro, naj se govori o modi kakorkoli, pa naj nekateri imenujejo modne kreatorje manjvredne med oblikovalci likovne podobe našega okolia, dejstvo je, da moda ni predvsem izbira teksilkov ter materialov za nove modne modele, ne odraža le »teženj po eksplorativnosti«, temveč jasno in glasno govori tudi o premikih — pa naj zveni to še tako smešno — ljudskega likovnega okusa. Ce smo odkriti: niti ne slabo in niti ne s pomanjkanjem preciznosti. Kar poglejmo razvoj mode v zadnjih letih, pa bomo ugotovili, da gre docela v korak z razvojem uporabne

umeinosti, opreme in celo umetnosti. Ko so pred nekaj leti uvajali v medi blagove z bidermajerskimi vzoreci, je odkrila arhitektura na področju notranje opreme preproše, oglat oblike pohištva s tanjšajočimi se elegantnimi nogami (ki so značilnost bidermajerja). V likovni umetnosti pa se pojavi vsaj v preostanku figurativne smeri elementi čiste értue risbe. Zakaj tako dolg uvod v članek, ki pravzaprav želi povedati nekaj o vlogi, ki jo igra volna v naši garderobi? Zato, ker je njeneno vse pogosteje pojavljano na trgu, prav tako funkcionalno in logično.

Jasen dokaz za to je pojav ne le volne v njeni za trg klasični oblik, temveč tudi »melirani«. Volna v teh barvah je od pojava te »modne« prevzaprav že presenetljivo dolgo v veljav. Zakaj, boste vprašali. Ce smo dobro premislili vse, kar smo povedali prej, nam bo jasno: Clovek, ki je končno odkril psiholeske vrednosti čistih struktur materiala (v tem primeru tudi volne), si je zazrel volne kot nastaja v naravi, se pravi: malce neenakomerno barvano — »melirano« kanino ali še raje platenino, ki nastane iz prav takih nit. Se čisto postranski dokaz: nič več si ne želim pletenin, ki so narejene iz fine, tanke volne, temveč debelejše, grobo pleteni puloverje itd.

Obutek za material, ki je značilen za čas, v katerem živimo (pomislite samo na strukturizem v modernem abstraktnem slikarstvu), je izbral volno kot material za našo najpogostejsjo oblačila. Volna je topla, daje obutek varnosti in intimirnosti in jo v našem življenju že davno priznana in poznana. Oblačila iz volne so tista, ki izražajo človekovo težnjo po naravnosti in pristnosti, morda bi v zadnjem času še lahko rekli: odpor do nenaravnih plastičnih mas, ki vedno bolj vdirajo na vsa področja našega vsakdanjega okolja. Skratka, izraz starega, pa še vedno, ce ne vedno, bolj aktualnega (Rousseau-vega) stavka: Nazaj k naravi.

V senci kljukastega križa

V kratkem bomo gledali dokumentarni film Erwina Leiserja »Mein Kampf«, v katerem je ta v svariilo novi generaciji človeštva na platen obmovil rojstvo in padec nemškega fašizma. Zaostno dejstvo je, da je bilo tako svariilo potrebno in da bi bilo treba še več kot samo svariiti pred ponovnim pojavljanjem kljukastih križev na evropskih in drugih zidovih. V teh okoliščinah morda ne bo odveč, če se na kraško seznanimo s tem, kakšni film so v dobi nacizma okuževali nemškega gledavca z rasnim sovraštvom in nasihem. Nemci so po vojni skušali te filme uničiti (!), toda mnogo kopij se je vendarle ohranilo — predvsem v Pragi in drugih filmskih arhivih socialističnih držav.

Najtemnejši dnevi v zgodini filmske umenosti so nastopili že tri leta kasneje, na začetku Hitlerjevega kanclerstva: 2. februarja 1932 je bila premiera filma o nemškem junashtvu v 1. svetovni vojni — »Zora« Gustava Ucickega. Sistematično preplavljanje nemškega filmskega občinstva z nacistično ideologijo pa se je začelo s septembrom 1933, ko je bila pri Goebbelsovem propagandnem ministru ustanovljena »Reichsfilmkammer«, ki je prevzela popolno kontrolo nad nemško filmsko proizvodnjo in izvedla njeno politično »vistosmerjenje«.

NACISTICNA PROPAGANDA

Njena prva velika akcija so bili trije filmi s tematiko propagiranja nacistične ideologije, ki pa so se med seboj razlikovali, ker so bil namenjeni različnim družbenim plastem. »SA-Mann Brandt« je bil namenjen najširšim možicam, »Hans Westmar« inteligenci. Najnevarnejši pa je bil »Hitlerjunge Quex« (vsi trije 1933) — posvečen samozravnemu duhu nemške ma-

»MEIN KAMPF« je dokumentarno delo švedskega režisera Erwina Leiserja, v katerem je uporabil slikovno, časopisno in filmsko gradivo iz nacističnih in drugih virov, da bi prikazal vzpon, vladu in padec Hitlerja in posledice njegovega režima za človeštvo. Ustvaril je ZANIMIV IN GROZLJIV DOKUMENT O GROZLJIVEM CASU.

»STRELEC V ZELENEM« je nemška kriminalka v režiji Jürgena Rölanda z Gertom Fröbem in Karin Dor v glavnih vlogah. Predstavlja pa enega prvih filmov v seriji prenosov kriminalnik znamenega pisca Edgarja Wallacea na filmsko platno, ki so si jo zamislili Nemci. Niti kot kriminalka se film v ničemer ne odlikuje.

pleta s sceno mučenja. In kar je najhuje — film je imel ogromen komercialni uspeh in je torej našel (!) odmev.

Tretji v tej počasni trilogiji je bil dokumentarec (!) »Večni Žid«, ki prikazuje Žida kot kužno golazen (njegovo naseljevanje v Evropi je »ponazorjeno« s primerjavo s selitvami podgan). Konča pa se s prizori »vzornih« Nemcev, ki jasno govorijo, kako srečen je nemški narod, da ima voditelja, ki je dokončno rešil židovsko vprašanje.

Nemški duh so proslavljale tudi izmaličene biografije »nemških genijev«, kot npr. »Robert Koch« (1939) ali »Friedrich Schiller« (1940).

Nacional-socialistične vzgojne metode in »Hitlerjugend« je povzdigovala vrsta filmov, kot npr. »Glavo pokonci, Johannes« (1940), »Fantje« (1941), »Jakk« (1941). Sintez vseh teh pa je bil Ritterjev film »Kadeti« (1939 — premiera 1941), čigar zgodba je »junaško dejanje« 9–12-letnih pruskih kadetov iz časov sedemletne vojne (1760). Njegova poanta — »Kdo mladi umre, umre lepo« — je našla še prehiter odmev pri mladini in jo spodbudila na pot v množične grobove.

VOJNA PROPAGANDA

Od začetka vojne naprej so seveda prevladovali vojni filmi in med režiserji Karl Ritter. Njegov demagoško prikazovanje vojne je bilo tako, da bi nemški državljan ne le čutil, da je vojna potrebna, ampak da bi bil celo srečen, da je takov. Omenimo naj njegove filme »Cez vse na svetu« (1941), »Stuke« (1941) in zadnji dokončani nacistični vojni film »Posadka Dore« (1943).

Goebbels je nekoč videl Einsteinovo »Križarko Potemkin« in je vedno želel, da bi njegova »Reichsfilmkammer« dala nemškemu narodu nemško »Potemkin«. Zato je Hans Steinhoff zlorabil angleško-bursko vojno za film »Ohm Krüger« (1941), ki je na več mestih očiten plagiat »Potemkina«. Sicer pa je to tipičen vojno propagandni film s protangleško tendenco (Angleži ožigata kot iznajditelje koncentracijskih lahorij in kot »brutalne sovjanske civilizacije«).

Zadnji nacistični film predstavlja Harlandov »Kolberg« (1944) z zgodbo o pesaki trdnjave, ki se je leta 1806 borila »do zadnjega moža«. Nasleden film je bil jasen, saj je doživel svojo premiero in edino predstavo pred občinstvom nemške okupacijske posadke v (od zavezniškov) obkoljenem francoskem pristanišču La Rochelle.

S tem pa je tudi odbila zadnja ura nacističnemu filmu. Vsaj upamo ...

DUSAN OGRIZEK

Kratek pregled nacističnega filma

Njegova senca je padla tudi na nemški film in v njem uničila vso zdravo ustvarjalnost — prostora je bilo samo še za bolj ali manj odkrito propagando

ker nisem ljubila domovine pak sploh ni več enakovredno človeško bitje. Oropanje tako močno kot ti! in proti-česko tendenco (vse negativne osebe v filmu govorijo s češkim naglasom).

S nemali so tudi filme, ki so bili namenjeni posebej Nemcem v tujini, ki naj bi vzbudili njihovo ljubezen do domovine in jih spodbudili k vrnitvi. Taki so bili igrani filmi »Cesar Kalifornije«, »Nekdo se želi vrniti v Nemčijo«, »Ubežniki« in »Daleč od dežele dedov«.

ANTISEMITIZEM

V tem času (okoli 1936) se spet razširijo vohunski filmi, v katerih (npr. v Ritterjevih »Izdajavcih«) stopi v ospredje lik Žida — sovražnika naroda. Odkrito protisemitske teme, ki so se sprva pojavljale le v filmih za ožje, strankine kroge, pa se v filmih za široko publiko pojavijo prvič leta 1939. In to v na videz neškodljivi komediji »Robert in Bertram«, kjer pa Žid ni samo karikiran kot satanski trgovec, am-

— je to najboljši propagandni film Tretjega Reicha. Vzbujal je najniže človeške naštene: njegov vrh predstavlja scena posilstva, ki se izpre-

»Ali ni prav nič omenila – oprostite, Mr. Fraser – da se sestaja s kakim drugim moškim?«

»Prav tega bi meni nikoli ne povedala,« je dejala suho Marga.

Poirot se je lotil rdečelasega mladega moža z oglatim obrazom. »Mr. Fraser, prosim, pomislite nekoliko v preteklost! Tistega nesrečnega večera, ste dejali, ste šli k »Rdeči mački«, ne? Najprej ste nameravali tam počakati, da bi prišla iz lokala miss Barnardova. Ali se koga spomnite, ki ste ga videli med čakanjem?«

»Mnogo ljudi je šlo po obrežju. Na nikogar se ne morem spomniti.«

»Oprostite, ali se tudi res trudite? Le pomislite! Včasih človek misli čisto nekaj drugega, oku pa vendarle mehanično nehote opazi in videti pa čisto natančno...«

»Na nikogar se ne spomniti,« je vztrajal mlađi mož.

Z vzdihom se je Poirot obrnil k Mary Dovjerjevi. »Ali vam je teta večkrat pisala?«

»O da, sir!«

»Kdaj zadnjie?«

Mary je pomisnila. »Dva dni pred smrtno, gospod.«

»Kaj pa je pisala?«

»Da je bil stari satan spet pri nji in da ga je pošteno skrtačila. In da me pričakuje v sredo – to je moj prosti dan – da bova šli v kino. Bil je ravno moj rojstni dan. Nekaj – morda misel na nameravano zabavico – je nenadoma orosila Maryne oči. Premagala je ištenje in rekla z opravičilom: »Oprostite mi, sir! Saj nočem biti tako prizojena. Jok nič ne pomaga! Spomnila sem se le, kako sva se veselili na to, pa se nissem mogla več obvladati, sir...«

»Prav lahko čutim z vami,« se je oglasil Mr. Clarke. »Vedno so le tiste svojevrstne malenkosti, ki prevzamejo človeka, posebno še, če je kakko darilee ali kaka zabava posredi. Spominjam se, da sem videl nekoč, kako so povozili žensko. Tuk preden je kupila čevlje. Videl sem jo ležati tam – in raztrgani paket poleg nje, iz katerega so kukali tisti smešno majceni čeveljčki z visokimi petami – pa mi je šlo po vseh kosteh – tako presunljivo je bilo...«

Margareta je dejala z nenadno topilno: »Res je to – strašno res! Prav tako je bilo, ko je Betty – umrla. Mamica je kot darilo zanje kupila nove svilene nogavice – prav tistega dne, ko se je zgodilo. Uboga mama, čisto strta je bila. Prišla sem k nji, pa sem videla, kako je držala v roki tiste nogavice in ih telo: »Za Betko sem jih kupila – za Betko, pa jih niti videla ni!«

Glas se ji je nekoliko tresel. Sklonila se je naprej proti Clarku in mu pogledala v obraz. Nenadna simpatija se je vnela med njima – so druga v trpljenju.

»O, znano mi je,« je dejal, »dobro mi je znano! Prav taki spomini so najhujši!«

Donald Fraser se je nemirno vrtel na svojem sedežu.

Tora Grey je obrnila pogovor. »Ali ne bi nadeli kakega načrta – za prihodnost, mislim?«

»Seveda!« Franklin Clarke je postal takoj spet stvaren. »Mislim, o pravem trenutku – to se pravi, ko dospe četrti pismo – bi se vsi združili. Do tedaj pa bi mogli poskušati vsak zase svojo srečo. Morda bi nam povedal gospod Poirot, če so kake podrobnosti, ki bi bile po tem, da bi se izplačalo truditi se s preiskavo.«

»Da, lahko bi predlagal nekaj stvari,« je dejal Poirot.

»No, prav, jaz jih pa napišem! Izvlekel je svoj notes. »Prosim, kar naprej, Monsieur Poirot! Prvič...«

»Mogoče je, da nastakarica Milly Higleyeva ve kaj za nas uporabljivega.«

»Prvič – Milly Higley,« je pisal Clarke.

»Predlagam naslednji dve metodi: vi, miss Barnardova bi morda poskusili z metodo žalitve.«

»Gotovo mislite, da mi to bolje pristoja,« je dejala Margareta suhoporno.

»Zanetite preprič z njo – recite ji, da vam je znano, kako ni mogla vaše sestre nikoli trpeti in da vam je vaša sestra pripovedovala o nji prav čedne zadevštine. Ce se ne motim, ji bo to zvabilo poplavno nasprotnih žaljivk. Povedala vam bo, kako je sodila vašo sestro. Pri tem pa bi utegnili ujeti kako važno oporišče.«

»In druga metoda?«

»Ali bi vam smel predlagati, Mr. Fraser, da bi začeli kazati zanimanje za dekle?«

»Ali mora to biti?«

»Ne, nikakor ne! Bilo bi to le še ena možna metoda.«

»Ali naj poskusim jaz?« je vprašal Franklin. »Imam precej – eh – skušenj. Dajte, naj poskusim jaz, kaj bi se dalo dosegči pri mladi doma.«

»Vaša naloga je paziti na svoje lastno okrožje!« je dejala ostro Tora Grey.

Franklinov obraz se je vidno potegnil. »Da,« je dejal, »to je res!«

»Le lepo po vrsti! Menim, da doma zaenkrat ne bi mogli kaj posebnega dosegči,« je dejal Poirot. Tu bi bila miss Greysva mnogo pripravnejša...«

Tora Grey ga je prekinila. »Povedati vam moram, mister Poirot, da se ne vrnem več v Churston.«

»Tako? To mi pa ni bilo znano!«

»Miss Grey je bila tako ljubezna, da je toliko časa ostala in mi pomagala, dokler nisem vsega uredil,« je dejal Clarke. »Seveda je služba v Londonu zanje mnogo ugodnejša...«

agathe christie

vozni red

d
bc

Poirot je z raziskujočim pogledom motril miss Greysva: »Kako gre lady Clarkovi?«

Z užitkom sem opazoval, kako je lahna rdeča hušnina na lica gospodine Greysve in sem Clarkov odgovor skoro preslišal.

»Precej slabo. Sicer pa, gospod Poirot, ali bi vam bilo mogoče, da bi jo obiskali? Preden sem se odpeljal, je izrazila željo, da bi rada govorila z vami. Seveda je dostikrat po cele dneve nesposobna, da bi koga sprejela, toda če bi hoheli to tvegati – na moje stroške kajpada.«

»Rad, Mr. Clarke. Denimo pojutrišnjem.«

»Prav. Obvestil bom negovavko, da se bo ravnila po tem, kar se morfija tiče.«

»In vi, draga moja,« je dejal Poirot Mary, »vi pa bi lahko mnogo dosegli pri otrocih v Androvu. Poizkusite pri otrocih!«

»Pri otrocih?«

»Da. Otroci s tuji sicer ne govorijo kaj radi odkrito, toda vi ste v ulici, kjer je bivala vaša teta, dobro znani. Na cesti se je igralo mnogo otrok in morda je kdo izmed njih opazil koga, ki je vstopil v trgovino ali pa odšel iz nje.«

»In miss Grey ter jaz?« je vprašal Mr. Clarke. »Ce naj ne grem v Bexhill...?«

»Gospod Poirot, kako se je glasil poštni žig na tretjem pismu? je vprašala miss Greysva.

»Putney, gospodina.«

Zamisljeno je dejala: »S. W. 15. Putney, kaj ne?«

»Cudno, da časopisje ni tega prezrio.«

»Iz tega bi se dalo sklepati, da je ABC Londončan.«

»Površno vzeto, res.«

»Ce bi imeli kako možnost, da bi ga izvabili iz njegovega brloga,« je dejal Clarke. »Gospod

Poirot, kako bi bilo, če bi uporabili inserat, na primer takle:«

ABC – NUJNO! H. P. NA SLEDI – TIK ZA PETAMI STO – CE MOLČIM! XYZ

Kajpada ne tako grobo – vendar saj veste, kaj mislim. Morda ga pa izbeza iz njegove luknje.«

»Mogoče bi bilo.«

»Utegnilo pa bi ga privesti do tega, da bi storil kaj proti vam!«

»Menim, da bi bilo to nevarno in da je nespametno,« je dejala Tora Grey ostro. »Kaj pa vi pravite na vse to, gospod Poirot?«

»Poskus ne more škoditi. Vsekakor pa mislim, da je ABC mnogo previt, da bi odgovoril na inserat. Poirot se je že božno nasmehnil. »Sodim, Mr. Clarke, da ste – če smem tako reči – po srcu še pravecici dečko.«

Franklin Clarke je bil, tako se je zdelo, nekako osramočen. Hitro je pogledal v beleženico, rekoč: »Prvič – miss Barnard in miss Higley. Drugič – Mr. Fraser in miss Higley. Tretjič – otroci v Androvu. Četrtyč – inserat. Zdi se mi sicer, da bi vse skupaj ne pomagalo kdove kaj, imamo pa vsaj nekaj opraviti, medtem ko čakamo.«

Nekaj minut nato se je liga razkropila na vse strani.

19.

IZ SVEDSKE

»Poirot se je pogreznil v svoj fotelj in polglasno prepeval pesmico.«

»Skoda le, da je tako inteligentna,« je mrmar.

»Kde?«

»Margareta Barnardova. Gospodina Margareta. »Besedel! je zasikala. Tako je opazila, da nima to, kar pripovedujem, nikake praktične vrednosti. Vsi drugi so gladko nasedli.«

»Saj je zvenelo tako verjetno!«

»Verjetno, da. Pa je vseeno takoj opazila.«

»Torej sploh niste resno mislili?«

»Kar sem dejal, bi se dalo izraziti v kratkem stavku. Namesto tega sem se venomer ponavljal, kolikor sem hotel, ne da bi bil kdo opazil – razen gospodine Margarete.«

»Toda čemu?«

»Da bi vso zadevo sprožil, da bi stekla. Da bi vsakomur večepil občutek, da je treba začeti z delom.«

»Tedaj niste mnena, da bi kateri teh poskušov utegnil pripeljati do kakega zaključka?«

»O, to je vsekakor mogoče!« je dejal med hitanjem, »Sredi žaloigre pričenjamamo s komedio, ali ni tako?«

»Kaj pa mislite spet s tem?«

»Gledališče življenja, Hastings! Razmislite trenutek! Tri skupine ljudi imamo tu, ki jih je združila skupna tragedija – pa se takoj začne druga drama, čisto drugačna. Ali se spominjate na moj prvi primer na Angleškem? O, pred množimi leti! Združil sem dvoje ljudi, ki sta se ljubila – samo na ta način, da sem dal enega izmed njiju pod sumom umora arretirati. Z manj ne bi bil dosegel ničesar. Umor – to sem opazil že dostikrat – je velik – ženitovanjski posredovavec.«

»Poirot,« sem vzkliknil ogorčeno. »Pa vendar ne boste mislili, da je kdo izmed teh peterih misil na kaj drugega kot na ...«

»O, moj dragi prijatelj! In kaj je z vami?«

»Z meno!«

»Seveda! Ko so najini gosti odšli, ali se niste vrčali od vrat in brundali zase pesmico?«

»To se da, ne da bi bil človek brezčuten.«

»Gotovo. Toda ta pesmica mi je izdala vaše misli.«

»Res?«

»Da!« Takšno popevanje je nevarno! Izdaja nehotel! Bila je stara pesmica, ki ste jo peli. Le poslušajte! In Poirot je začel s strašnim falzotom:

Dekle zdaj ljubim temnih las,
plavolasko spet čez čas,
govoriti mnogo se ne splača...
iz Svedske ona spet se vrača...«

Kaj pa bi bilo jasneje? Toda jaz mislim, da je blondinka važejša kot ona temnih las.«

»Toda, Poirot!« sem vzkliknil in pri tem nekoliko zardel.

ČUDEŽNA SVETLOBA

Vsi se bomo s tem strinjali: čudovita stvar je električna razsvetljava. Samo obrnemo stikalo – in že je svetlo. Tako sta se navadili na to, da niti ne pomislite, da električna svetloba ne obstaja že od nekdaj. Niti sto let še ni prešlo od tistega dne, ko je posvetila prva električna žarnica na svetu. A pred tem so se ljudje tisoče let mučili, da bi napravili dobro svetilko.

MALI PRODAJAVEC
CASOPISOV

Dolga je pot od prvega oganja praljke v skali do električne luči v današnjih stanovanjih. Tisoče let so ljudje na razne načine poskušali napraviti boljše svetilke. Baklo je zamenjal ogenj na ognjišču, pozneje po več tisoč letih so prišle lojene sveče... pa petrolejka... In končno je kot krona človeških naporov zasijala električna luč.

Stvaritelj električne luči je izumitelj Thomas Edison. Kot večina slavnih in velikih ljudi je tudi on preživel otroška leta v velikem pomanjkanju. Kot deček je prodajal po ulicah časopise. Toda to mu ni vzelog pomaga. Učil se je, neprerastno se je učil, kadarkoli mu je le to dopuščal čas. Posebno sta ga zanimali fizika in tehnika. Že v svoji rani mladosti je začel ustvarjati in objavljati prve tehnične izume.

PRVA ELEKTRIČNA SVETLOBA

V svoji sobici, ki je Edison služila kot laboratorija, je preživel mnogo časa, dokler ni iznašel in izdelal električne svetilke. Na mizi je imel mnogo žic in steklenih krogel. Edison je vedno spajal žice v stekleni krogli. In ko je nekoč mala steklena krogla, v katero sta vodili dve žici, razsvetlila znanstvenikovo sobo, je Edisonov obraz zasijal od radosti. To je bila čarobna svetloba.

Toda to še ni bil popoln uspeh. Edisonove žice v luči so spajale ogljene nit, ki pa so na zraku hitro izgorele in je moral zato zrak iz steklenih krogel prej izsesati. Kljub temu pa je ogljena nit hitro izgorela. Napravil je tisoče svetilk, izmed katerih pa so nekatere gorele le dve do tri sekunde.

Celih trinajst mesecev je

Edison delal poizkuse z različnimi nitmi. Pozneje je napravil okoli 16.000 svetilk iz raznih vrst bambusa. Končno je izbral posebno vrsto indijskega bambusa in iz njega napravil nit. Taka svetilka je gorela nekaj sto ur.

Kmalu nato so svetilke preplavile svet. Toda take z oglijenimi nitmi, so bile še vedno zelo drage. Pozneje so bile cenejše. In to so današnje žarice...

STEVILNI IZUMI

Razen izuma električne žarnice je Edison eden med prvimi zgradil električno centralo. Iznašel je gramofon, mikrofon, megafon, aerofon, izpopolnil telefon in številne druge iznajdbe svojih predhodnikov. Edison je zgradil tudi prvi filmski ateljej na svetu. Bil je samouk in je vse to dosegel le s svojim neutrudnim delom in talentom. In ko so ga nekoč vprašali, kaj je genij, je slavni Edison odgovoril: Genij, to je 99 odstotkov dela in le en sam odstotek je talent.

Uganki

Duše nima,
brez krvi je,
srca nima,
vendar bije,
nima nog,
gre okrog.
(U)

Dvojčka sta se porodila,
po vsem svetu sta hodila,
videl pa ta bratov par,
drug ni drugega nikdar.

(DO)

Mladi vedeči Ali že veste ...

– da je štoklja velika močvirška ptica selivka, črno-bele barve, ki gnezdi na strehah, dimnikih hiš in redkeje na drevju. Visoka je do 1 m. Razširjena je po vsej Evropi. Storklja je zelo koristna ptica, ker lovila kače, žabe, miši, kobilice. Spomladi se vrnejo štoklje vedno v svoje staro gnezdo. Storklja živi do sedemdeset let.

– da je šota vrsta premoga, ki je nastala iz mahu in lišajev. Vsebuje okoli 50 do 60 odstotkov ogljika. Na Baltiku, v Rusiji, Irski itd. imajo šote do 13 m debele plasti. Imamo jo tudi na Ljubljanskem barju. Uporabljajo jo za kurjavo, zrelejše vrste pa služijo v vrtinarstvu za mešanje s slabšo zemljijo.

– da je šivalni stroj izumil leta 1816 Američan Howe Elias, strojnik. Šivalni stroji dosežejo že brzino 5000 vhodov na minuto.

Izumitelj parnika

Ce potujemo z ladjo, se znamli s slikarstvom. Robert nam zdi vožnja zelo prijetna. Mečni motorji poganjajo ladje in vožnja je hitra in udobna.

Pred 160 leti pa ni bilo takrat. Takrat še ni bilo niti ladij na parni pogon, kaj šele ladij z diesel motorji, ki so se pojavili mnogo pozneje. Promet na morjih in rekah je bil počasen in zelo negotov.

Prvi parnik je zgradil Robert Fulton, ameriški inženir, ki je takrat živel v Parizu. Leta 1803 je zgradil prvi parnik, ki je imel hitrost 6 kilometrov na uro. Poskuse z njim je delal na reki Seini.

Fulton se je rodil na neki farmi v Ameriki. Že kot deček je imel veliko smisla za slikarstvo in posebno za mehaniko. Najprej se je izučil za zlatarja. Pozneje se ga poslali v Anglijo, da bi se sezni.

Nekemu človeku je iz hiše izginila denarnica z denarjem. Človek je odšel k sodniku in mu rekel:

– Gospod, nočoj so mi ukradli denar. V mojem domu živi mnogo ljudi in sedaj ne vem, kdo izmed njih je tat.

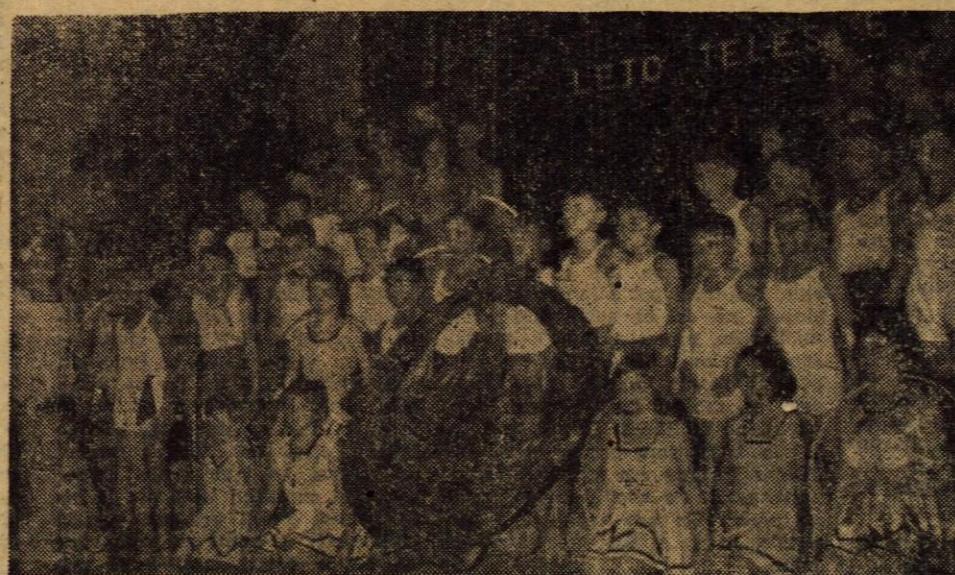
Ko so se vsi stanovniki zbrali pred sodnikom, jim ta reče:

– Sedaj bom vsakemu izmed vas dal leseno palčko iste dolžine. Zjutraj mi jih boste vrnili. Toda vedite: temu, ki je ukradel denaro bo palčka zrastla čez noč za en prst.

Tat se je ustrašil in pričel razmišljati, kako bi prevaril sodnika. Misil je im misili, končno pa se je odločil: Palčko bom skrajšal ravno za en prst. Ponoči bo zrastla in tako bo prav tako velika kot palčke ostalih.

Zjutraj so se zopet zbrali pred sodnikom. Pri vseh so bile palčke iste dolžine, same pri enem je bila za prst kraje.

11

Pionirji osnovne šole »Prežihov Voranc« na Jesenicah so s telovadnim nastopom proslavili državni praznik 29. november

Nevarnost

— Fantje bodite previdni, to je nevaren lopov!

Obleka naredi človeka

— Glej ženka, kako poceni sem se v konfekciji oblekel!

Pomoč na cesti

— Tovariš, lahko vas vlečem do prvega servisa!

Dolgočasje

— Upam draga, da se ne dolgočasi preveč v zdravilišču. Tvojo odšotnost izrabljaj tako, da po cele dneve urejam svoj herbarij.

Domača zabava

— In zdaj nekaj v temperamentnem južnoameriškem ritmu!

Brez besed

V pisarni

— Šef, sneg!
— Naj se oglaši jutri!

Križanka št. 67

1	2	3	4	5	6
7					
8					9
10				11	
12			13		
		14			
15					

Križanka je magična, zato velja prva številka za opis vodoravno, druga pa za navpično:

1., 1. pokrajina v Kongu, 7., 2. italijanska reka, ki teče skozi Verono, 8., 3. pritok Donave v Jugoslaviji, 9., 14. kemijski simbol za aluminij, 10., 4. otočje blizu Madagaskarja, 12., 5. nikalnica, 13., 11. reka na severu Anglije, 14., 9. posrednik, zastopnik, 15., 6. glavno mesto ameriške države Georgije.

Rešitev križanke št. 66

Vodoravno: 1. lakota, 7. otomana, 9. por., 10. hip, 11. as, 12. Time, 13. metal, 14. brati, 16. rega, 17. rp, 19. Inn, 20. sel, 21. stelaža, 23. ataman.

dokumenti • dokumenti

11. MAREC — Brat in bratranec sta odšla davi v Bodzentyn. Voznik je prispel ob sedmih. Pričeli smo spravljati stvari na sani. Po voznikovem odhodu je bilo v hiši kot v predoru. V nekaj urah se je vse spremeno. Če kupiš stvari v vasi, so vselej cenejše kakor v mestu. Zato se je treba zdaj oskrbeti z živili, dokler smo tukaj, kajti kasneje bo mnogo huje. Z mamo sem odšel k nekemu kmetu po nekaj drv in drugo, kar je mogoče ceneje organizirati. Mama je prodala neki kmetici prti: prav tako za živila. Sočasno sva kupila pri njej tudi nekaj krompirja. Ko sva prišla domov, so že razstavljal hlev. Mama je ostala doma, sam sem odšel po denar, ki so ga nam doigrali za mizo. Hlev so pričeli razstavljati šele kasneje, ker ni bilo nikogar, ki bi jim lahko pomagal. Podrl sem prizidek ob hlevu, tako bomo imeli vsaj kuriva za nekaj dni. Nekaj ur kasneje ni ostalo od hleva ničesar več. V hiši je zavladala žalost, čakal sem, da se bomo slednjči odpeljali. Po kosilu si je strie izposodil vprego za Bielin, moral bi se odpeljati. Slovo je bilo hudo neprijetno. Pomagal sem mu naložiti borno ropotijo. Nocojšen večer je bil sila neprijeten, nikogar ni bilo, le jaz, mama in očka.

12. MAREC — Očka me je zgodaj zbudil. Vstal sem in očka je odšel buditi voznika. Kmalu se je vrnil in dejal, da voznika ni

doma, počakati moramo do jutra in najeti koga drugega, in zdaj je še štiri. Mama je zakurila, sedeli smo in se greli. Zasvitalo se je že, ko je nekdo prišel trkat po oknicah. Bil je voznik, ki ga je očka budil. Vprašal je, čemu ni očka prišel k njemu, in dejal, da bo vozil. Veselili smo se, da ne bo treba iskati drugega. Pripeljali smo sani in se začeli pravljati za odhod. Čez kakšno uro je privadel konja. Jaz sem

po katerem so morali Židje od desetege leta starosti dalje nositi na desnem rokovu 10 cm širok bel trak z modro cionistično zvezdo in Davidovim grbom.

13. MAREC — Čeprav smo kmaj prispeli, v Bodzentynu nismo tujeji, vsakdo ravna z nami lepo, kakor da smo bratje, da o teti in stricu sploh ne govorim.

16. MAREC — Doma je bilo drugače kot tukaj. Tam smo ve-

ta, če pa ni ničesar, strahotno pretepajo: brez razločka, če gre za žensko ali moškega. Očka je odšel danes v Krajno, tam bo prenočil, jutri pa se odpelje v Kielce.

V mestecu Bodzentynu je živel pred vojno približno 1000 Židov, ki so se ukvarjali predvsem s čevljarsko, krojaško in drugimi obrtmi. Za časa okupacije se je to število močno zvišalo, ker so v Bodzentyn preselili Žide iz Płocka in bližnjih vasi. 1940. leta je bilo v Bodzentynu že 1400 Židov. Zaradi tega ni čudno, da so v getu vladale strahotne razmere, stanovanja so bila prenapolnjena, sanitarni naprave pomanjkljive in preobremenjene. Večina prebivavcev je strahotno gladovala. V Bodzentynu geto ni bil hermetično zaprt, kakor ponkod drugod. V področju Radom so Nemci proglašili kar celo vasi ali mesta za geto.

17. MAREC — Po glavi mi rojijo vsakovrstne misli. Mar bo očka imel podpisano potno dovoljene, ko se vrne, in kaj bo, če ga ne dobi? Včasih so me obšle prav neumne misli. Ves dan sem gledal, če prihaja očka. Odšel sem spat, očka pa še ni bilo. V spanju sem slišal, da je prišel; oblekel sem se in odšel v kuhičko. Očku so podpisali dovoljenje, prečitali pa Bodzentyn. Večja samo za torek in petek, le do 1. aprila.

DNEVNIK Davida Rubinowicza

stopal spredaj brez traku. Ob odhodu nisem mogel spregovoriti besede, tako se mi je stiskalo sreco. Najmanj pet kilometrov sem stopal, ne da bi sploh kaj razmišljal in nisem vedel, kako da sem že tako daleč. Vprega me vso pot ni mogla dohiteti. Spotoma sem se močno bal, da nas bog varuj, ne bi kdo srečal, potem... Hvala bogu smo šečeno prispeli. Potem ko smo vse pospravili, smo zajtrkovali. Po kosilu smo odnesli na podstrešje vso nepotrebno ropotijo, ki je v hiši ne potrebuemo.

Generalni guverner H. Frank je izdal 23. novembra 1939 ukaz,